

“Postali smo kinematografija igralcev”

Goran Vojnović

Ljubljana – Filmski režiser **Srdan Vuletić** je s svojim dosedanjim delom, kot tudi sam rad prizna, nedvomno del slovenske kinematografije. V Sloveniji je posnel svoj prvi in najbrž najuspešnejši film, *Hop, Skip & Jump*, Arkađena in Filmski sklad RS sta sodelovala pri vseh njegovih projektih, v njegovih filmskih ekipah pa je od samega začetka veliko Slovencev. Od tod njegova navezanost na Slovenijo, za katero v šali pravi, da se mu je vedno zdela kot nekakšna urejena Bosna oziroma kot država, kakršna bi lahko nekoč Bosna bila. Njegov najnovejši film *Težko je biti fin* je po uspešnem popotovanju po svetu prišel na redni spored Kinodvora, premiero pa je ob prisotnosti številne filmske ekipe doživel v sredo.

Za začetek očitno vprašanje: Je v Bosni res tako težko biti fin?

Moj odgovor je, da moj film dokazuje, da je mogoče biti dober in pošten, da je mogoče narediti nekaj dobrega. Ta film pripoveduje o človeku, ki mu to uspe. Kot tak nedvomno opomnila ljudi, ne samo v Bosni, ampak tudi drugod, a jih tudi opozarja, da se je na tej poti treba žrtvovati in mnogočemu odreči. Odgovor na vaše vprašanje je torej zagotovo pozitiven, ampak biti fin nikakor ni preprosto.

V vašem novem filmu je – kot v večini bosanskih filmov, ki obravnavajo povojno Bosno – čuti močan optimizem oziroma poudarjeno željo avtorja, da bi ljudem vili upanje v boljšo prihodnost. V Bosni sami pa tega optimizma ni veliko.

Sem človek, ki verjame, da mora imeti režiser neko socialno odgovornost. Nikoli ne bi privolil v to, da bi med ljudmi širil depresivna sporočila. Zavedam se, da ljudje težko živijo, ne samo v Bosni, temveč po vsem svetu, a zadnje, kar si želim storiti tem ljudem, je, da jih dotokem s sporočili, da so njihova življenja nesmiselna, da so izžubljeni. Sam imam potrebo biti optimističen, ne samo osebno potrebujem, ampak tudi profesionalno odgovornost, da sem optimističen in da svojim gledalcem sporočim, da se je vredno boriti in da jim lahko uspe. Najbrž zaradi tega, ker prihajam iz prostora, ki optimizem nujno potrebuje.

V zadnjem času je vidno, da se bosanski film od festivalskih luči umorja k domačem gledalcu. Je morda v tem nevarnost, da bo ostal

Foto: Filip Lukša / Galia

Srdan Vuletić, bosanski režiser in profesor filmske režije na sarajevski Akademiji za film in gledališče, je za svoj prvi celovečerni film *Poletje v zlati dolini* (2003) na festivalu v Rotterdamu prejel tigra za najboljši film, številne mednarodne nagrade pa je dobil tudi za kratki igrani film *Hop, Skip & Jump* (1999), ki ga je posnel s slovensko finančno podporo. Njegov zadnji film *Težko je biti fin* je v tih dneh na rednem sporedu Kinodvora.

brez mednarodne podpore, ki pa je ključna za njegov obstoj?

Pri nas je res še sam sistem naravn tako, da avtorjem onemogoča, da bi lahko svoje filme financirali izključno z domačim denarjem. Enostavno smo primorani iti v svet, snemati koprodukcije. A če govoriva konkretno o mojem filmu, je ta izrazito lokalno naravn, a je bil kljub temu nagraden v Miamiu, Hamburgu, Severni Koreji, Italiji, torej na različnih celinah, v različnih kulturnih okoljih, kar prča o

njegovi univerzalni ideji. Ukvarja se z željo ljudi, da bi živeli bolje, in to željo prepoznajo gledalci po vsem svetu. Zato moj film potuje po svetu in prihaja v redno distribucijo različnih držav, kar pomeni, da je presegel svojo lokalnost. To pa mi je veliko pomembneje od festivalskih uspehov in naklonjenosti festivalskega občinstva. Višer režiserji namreč delamo filme za tako imenovano splošno občinstvo in zame je edino pravo merilo v današnjem filmskem svetu to, ali so

ljudje po ogledu tvojega filma zadovoljni, ali pa so razočarani.

Se vam ne zdi, da danes pogosto edina pot do tega, čemur pravite splošno občinstvo, vodi prav prek velikih festivalov, mimo nekega elitnega občinstva, ki filme »odkrije«, nagradi in potem pošlje v svet s svojim pečatom?

Evropski film je danes v veliki krizi prav zato, ker se ogromno filmov posname tako, da bi bili všeč selektorjem festivalov v Cannesu, Berlinu ali Benetkah, namesto da bi se snemali za publiko. Zato se pogosto dogaja, da se celo filmi, ki se jim uspe uvrstiti na enega teh festivalov, na koncu vrtiljo pred praznimi dvoranami. Festivalске politike pač nimajo veliko skupnega s tem, kaj si navadni ljudje želijo videti v kinu. Lep primer je genialni nemški film *Zivljenje drugih*, ki so ga zavrnili vsi trije največji festivali, lahko bi rekli, da so ga zbrcali iz svojih programov, pa se še danes vrtil po svetovnih kinodvoranah. Režiserji bi se morali ukvarjati z rečmi, ki jih res zanimajo, in govoriti o stvareh, ki so pomembne tako za njih kot za ljudi, ki bodo njihove filme gledali.

Meni se že dolgo zdi, da nas, poseben v Sloveniji in podobnih manjših filmskih trgih, mnogi dobri evropski filmi, narejeni za občinstvo, zelo radi zaobidejo, da ne govorim o tem, da poznamo številne odlične sodobne balkanske filme, ki jih v Sloveniji nikoli niso vrteli v kinu.

To je že zelo kompleksno vprašanje, ki zadeva predvsem distribucijo. A kolikor vem, obstaja na evropski ravni veliko idej, pobud in tudi konkretnih potez, ki poskušajo doseči, da bi se evropski filmi gledali v različnih državah. Dober film sicer vsega tega niti ne potrebuje, saj enostavno ruši vsem preboj in tako so filmi Akija Kaurismäki gledani po vsem svetu.

Drugačen je problem, ki ga imamo mi, v naši regiji. Živimo drug poleg drugega, govorimo isti jezik, delimo skupno zgodovino, v resnici pa drug od drugega nimamo pojma. Film pa je edino pravo umetniško sredstvo, ki lahko pričara onkraj in v onj nekega časa in prostora, njegovo resnično identiteto. Zato mislim, da bi se moralo na regionalni ravni nujno ustvariti neki sistem, ki bi našim filmom omogočil redno prikazovanje v njihovem širšem naravnem okolju. Katastrofalno je, da je samo en slovenski film po vojni prišel v redno distribucijo v Bosni in Hercegovini. To je katastrofa tako za Slovenijo kot za Bosno. Sam v tem ne prepoznam razpise evropske jeze o

odprtosti, večglasju, medsebojnem spoznavanju.

Vrniva se še malo k vašemu delu. Zdi se, da ste se z novim filmom precej odmaknili od svojega prevenca, predvsem je režija mnogo bolj umirjena, lahko bi rekli zrela.

Ko sem režiral prvi film, *Poletje v zlati dolini*, sem se želel dokazati kot režiser. V drugem filmu sem si želel, da se moje režije ne bi videlo. Za filmsko glasbo rečejo, da je najboljša, ko je ne vidiš. Enako je z režijo. Na tej ravni sem dozorel in pozornost gledalca v popolnosti preusmeril na človeka pred kamero, na igralca. Enostavno ne maram več pametnih režiserjev, ki kukajo iz za vsakega posnetka ali reza. Mi smo tu predvsem zato, da bi povedali neke zgodbe.

Je to med drugim tudi razlog, da so v zadnjih letih, če govorimo o bosanskem filmu, v ospredje bolj kot režiserji stopili igralci?

Tako je, v ospredje prihajajo igralci in to je ravno najboljša, kar se je zgodilo novemu bosanskemu filmu. Mi nismo več kinematografija režiserjev, temveč smo kinematografija igralcev. Imamo ogromno odličnih igralcev, kot so Saša Petrović, Emir Hadžihafisbegović, Senad Başić, pa tudi igralci, ki igrajo glavne vloge v srbskih, hrvaških, slovenskih filmih. Tu smo se našli na polovici poti. Jaz imam zdaj material, ki mi ga ni treba režirati do potankosti, temveč mu moram le verjeti in ga samo delno oblikovati.

Omenili ste, da bosanski igralci danes igrajo po celotnem Balkanu. Kako komentirate to, da se je pri nas umetniški prostor odprl v času, ko se v Bosni in tudi drugod po Balkanu ponovno pojavljajo nacionalistična trenja, ko se ta prostor spet zapira?

V devetdesetih, ko so bile nacionalne kinematografije zaprte, se na tem prostoru nič zares pomembnega ni zgodilo, razen nekaj dobrih filmov. V tem tisočletju so se meje odprle in prišlo je do pretoka talenta, denarja, idej in ljudi. V tem procesu so vse regionalne kinematografije veliko pridobile in se dvignile, razen slovenske, ki ima neki sistemski problem, čeprav menim, da je tudi slovenski kulturni prostor v tem času veliko pridobil.

Dejstvo je, da obstajajo ljudje, ki po službeni dolžnosti nasprotujejo vsemu, in ljudje, ki niso srečni, če niso nesrečni, a ti ljudje enostavno niso pomembni. Danes lahko vidimo številna dela ljudi, ki potujejo, se trudijo in delajo, od onih drugih pa ne vidimo ničesar.